

[Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός]

Πολυγραμματισμοί [Ε2]

Mary Kalantzis & Bill Cope (2001)

Δραματικές αλλαγές συμβαίνουν τόσο στους χώρους όπου συγκροτούνται τα άτομα ως πολίτες όσο και στους χώρους της εργασιακής και της κοινοτικής ζωής -αλλαγές που οποίες θα έχουν αναπόφευκτη επίδραση στον τρόπο διδασκαλίας της γλώσσας και του γραμματισμού. Η έννοια "Πολυγραμματισμοί" επιχειρεί να αναδείξει δύο συγγενείς αλλαγές.

Η πρώτη είναι η αυξανόμενη σημασία της πολιτισμικής και γλωσσικής πολυμορφίας και η ανάδυση πολλαπλών και αποκλινουσών ενδογλωσσικών παραλλαγών (βλ. 1.9)· όχι μόνο των διαφορετικών εθνικών παραλλαγών υπερεθνικών γλωσσών, αλλά ολοένα και περισσότερο αποκλινόντων "λειτουργικών" τρόπων ομιλίας και γραφής (που σχετίζονται με τον τεχνικό, επαγγελματικό χώρο, τα χόμπι κλπ.), όπως οι υποπολιτισμικά και εθνικά προσδιορισμένες προφορές, τα επίπεδα ύφους και οι διάλεκτοι (βλ. 1.8), καθώς και οι διαγλώσσες. Η μετανάστευση (βλ. 2.6, 2.7), η πολυ-πολιτισμικότητα και η παγκόσμια οικονομική ενοποίηση, καθώς και οι τεχνολογίες των επικοινωνιών (βλ. 5.13, 5.14), καθιστούν τα παραπάνω όλο και πιο κρίσιμα γλωσσολογικά ζητήματα. Παραδόξως, η παγκοσμιοποίηση των επικοινωνιών και των αγορών εργασίας καθιστά την πολυμορφία ένα τοπικό ζήτημα που γίνεται όλο και πιο κρίσιμο -μαζί με την πολυγλωσσία, τη χρήση lingua franca (κοινής γλώσσας συνεννόησης) και την εσωτερική πολυμορφία στο πλαίσιο μιας γλώσσας.

Το δεύτερο ζήτημα είναι η φύση των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας (βλ. 5.12, 5.13, 5.14). Το νόημα πλάθεται με μεθόδους που είναι όλο και πιο πολυτροπικές -στις οποίες οι τρόποι νοήματος της γραπτής γλώσσας διαπλέκονται με σχήματα νοήματος οπτικά (βλ. 5.12), νευματικά, ηχητικά και χώρου. Με αυτή την έννοια, ο δεσμός του νοήματος με τη γραμματική του γραπτού λόγου αποδυναμώνεται. Πράγματι, η παγκοσμιοποίηση απομακρύνει το νόημα από το γραπτό κείμενο προς την κατεύθυνση εικονικών νοημάτων.

Οι δύο αυτές εξελίξεις έχουν τη δυναμική να μετατρέψουν τόσο την ουσία όσο και την παιδαγωγική της διδασκαλίας της γλώσσας και του γραμματισμού.

Οι Πολυγραμματισμοί είναι μια προσέγγιση όπου κυριαρχεί η έμφαση στην τριβή των διδασκομένων με κείμενα (βλ. 5.5) και είδη λόγου από ένα ευρύ φάσμα μέσων και από ένα ευρύ φάσμα πολιτισμικών πηγών. Με αυτή την τριβή, οι διδασκόμενοι θα αναπτύξουν μια κριτική μεταγλώσσα για να μιλούν, αλλά και να καταλαβαίνουν, την κοινωνική και πολιτισμική δύναμη αυτών των κειμένων, καθώς και των συναφών κοινωνικών πρακτικών.

Αυτό απαιτεί από τους διδάσκοντες και τους διδασκομένους να αναπτύξουν:

κατανόηση του πώς τα κείμενα τοποθετούνται και παράγονται ιστορικά και κοινωνικά και με ποιον τρόπο συνιστούν "σχεδιασμένα" τεχνουργήματα. Προκειμένου να τονίσει την παραγωγική, δημιουργική και μεταμορφωτική φύση της κατασκευής νοήματος, η σύλληψη των Πολυγραμματισμών αποσκοπεί στο να κατευθύνει διδάσκοντες και γλωσσολόγους προς την ανάπτυξη μιας παιδαγωγικά χρήσιμης μεταγλώσσας για το νόημα-ως-σχέδιο.

Το Σχεδιασμένο: το φάσμα των διαθέσιμων πόρων κατασκευής νοήματος.

Ο Σχεδιασμός: η διαδικασία διαμόρφωσης του αναδυόμενου νοήματος που ενέχει αναπαρουσίαση, αναπλαισίωση (ένταξη σε νέο περιβάλλον), ανασυνδυασμό και υβριδισμό. Τα παραπάνω ποτέ δεν υπονοούν

επανάληψη του Σχεδιασμένου. Κάθε στιγμή νοήματος περιλαμβάνει τη μεταμόρφωση των διαθέσιμων πόρων νοήματος. Το διάβασμα, το κοίταγμα και το άκουσμα είναι όλα περιπτώσεις Σχεδιασμού· είναι όλα ενεργές διαδικασίες πολιτισμικής διεπίδρασης και αναδημιουργίας.

Το Ανασχεδιασμένο: η έκβαση του σχεδιασμού, κάτι διαμέσου του οποίου ο κατασκευαστής νοήματος έχει επαναπλάσει τον εαυτό του· ένας νέος πόρος κατασκευής νοήματος που ποτέ δεν αντιγράφει απλά το Σχεδιασμένο. Αυτή συμπεριλαμβάνει πάντα την κατασκευή υβριδικού, διακειμενικού και διαπολιτισμικού νοήματος.

παιδαγωγικές διαδικασίες, που περιλαμβάνουν ένα μίγμα από

- **ΤΟΠΟΘΕΤΗΜΕΝΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ:** η οποία εμπεριέχει την εμπύθιση σε πείρα και την αξιοποίηση διαθέσιμων ειδών λόγου, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που ανήκουν στις ποικίλες οπτικές της ζωής των διδασκόμενων.

- **ΑΝΟΙΧΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:** η οποία ενέχει συστηματική, αναλυτική και συνειδητή κατανόηση. Στην περίπτωση των Πολυγραμματισμών, αυτό απαιτεί την σύσταση μιας σαφούς γλώσσας για να περιγραφεί το νόημα ως σχεδιασμός και τα πολιτισμικά περιβάλλοντα που παράγουν διαφορετικά σχέδια νοήματος -ένα είδος αντιπαραθετικής γλωσσολογίας, με άλλα λόγια.

- **ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ:** διαδικασία κατά την οποία ερμηνεύεται το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον συγκεκριμένων σχημάτων νοήματος. Αυτή συμπεριλαμβάνει ότι ο διδασκόμενος αποστασιοποιείται από το αντικείμενο μελέτης και ότι στέκεται κριτικά σε σχέση με το πολιτισμικό του περιβάλλον.

- **ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΕΝΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ:** μεταβίβαση στην πρακτική της κατασκευής νοήματος, η οποία ενεργοποιεί το μετασχηματισμένο νόημα σε άλλα περιβάλλοντα ή πολιτισμικούς τόπους.

Στα κεντρικά θέματα που αντιμετωπίζονται από το ερευνητικό πρόγραμμα των Πολυγραμματισμών περιλαμβάνονται τα:

1. **Γραμματισμός και τεχνολογία** (βλ. και 5.13, 5.14): ο γραμματισμός έχει σημαντικότερη θέση στο νέο κύμα τεχνολογιών από ό,τι σε οποιοδήποτε προηγούμενο, με τη μορφή μηχανημάτων που λειτουργούν μέσω λογισμικού (software mediated machinery), διεπιφανειών μέσω οθόνης (screen based interfaces) και τεχνολογιών πολυμέσων επικοινωνίας/πληροφόρησης. Αυτές οι τεχνολογίες, εντούτοις, παράγουν νέες μορφές κειμένων, τις οποίες οι τρέχουσες παιδαγωγικές και αντιλήψεις για τη γλώσσα και την επικοινωνία είναι ανεπαρκώς εξοπλισμένες για να διαπραγματευτούν.

2. **Γραμματισμός και εργασία:** υψηλότερα επίπεδα γραμματισμού και διαφορετικές μορφές χρήσης της γλώσσας γίνονται κρίσιμα προσόντα σε ένα ευρύτερο φάσμα μορφών απασχόλησης, περιλαμβανομένων των διαδικασιών και μεθόδων ποιοτικού ελέγχου, ομαδικής και διαοργανωσιακής επικοινωνίας, συνεχούς μάθησης εντός του εργασιακού χώρου, αξιολόγησης της επάρκειας, κ.ο.κ.

3. **Οπτικός γραμματισμός** (βλ. και 5.15): ο γραμματισμός συνδέεται όλο και περισσότερο με την οπτική επικοινωνία, περιλαμβάνοντας, για παράδειγμα, διεπιφάνειες πολυμέσων, τεχνολογίες επικοινωνίας μέσω οθόνης "φιλικές προς τον χρήστη" ('user friendly' screen-based technologies), επεξεργασία κειμένου και επιτραπέζια τυπογραφία (desktop publishing).

4. **Παγκόσμια αγγλικά και πολλαπλά αγγλικά:** η αγγλική γίνεται γρήγορα μια παγκόσμια γλώσσα, ενώ ταυτόχρονα οι εσωτερικές της παραλλαγές (υποπολιτισμικές, εθνικές, επαγγελματικές και τα συναφή) αποκτούν όλο και περισσότερη σημασία. Αυτό σημαίνει ότι η διδασκαλία του γραμματισμού στα αγγλικά, όταν επικεντρώνεται σε μία και μόνη εθνική πρότυπη (standard) γλώσσα και σε μια απλοϊκή "σωστή χρήση", καταλήγει όλο και περισσότερο εκτός πραγματικότητας.

5. **Γραμματισμός, κοινωνική κινητικότητα και κοινωνική πρόοδος:** ως κρίσιμο στοιχείο στην εκπαιδευτική διαδικασία, ο γραμματισμός εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει μία από τις καλύτερες ευκαιρίες για ατομική ανοδική κινητικότητα, γι' αυτό και αποτελεί ένα από τα κομβικά σημεία στα οποία μια δημοκρατική κοινωνία μπορεί να αποδείξει ότι η υπόσχεση της ισότητας δεν είναι μόνο ρητορική. Ως

συνέπεια, και με δεδομένη την τεράστια πίεση ως προς το ζήτημα του γραμματισμού -κάτι που περιγράφηκε πιο πάνω-, υπάρχει ένα αυξανόμενο άγχος, από μέρους του κοινού αλλά και στον επαγγελματικό χώρο, ότι η εκπαίδευση πρέπει να αποδώσει και να "παραγάγει τα αγαθά του γραμματισμού".

Η έννοια των Πολυγραμματισμών επιχειρεί να συμπληρώσει -όχι να ασκήσει κριτική ή να αναιρέσει- υπάρχουσες πρακτικές διδασκαλίας γραμματισμού. Μεθοδολογικά, το σημείο εκκίνησης είναι η συνεργασία με διδάσκοντες για την χαρτογράφηση της πρακτικής, ώστε να αναγνωριστούν οι περιοχές στις οποίες θα μπορούσε να επεκταθεί η παιδαγωγική του γραμματισμού. Είναι βασισμένη στις ακόλουθες παραδοχές σχετικά με τις δυνατότητες μιας εκπαίδευσης γραμματισμού στον 21ο αιώνα:

1. η παιδαγωγική πρέπει να συνεργαστεί και να χτίσει επάνω στους πόρους λόγου καθώς και στα ρεπερτόρια της πολιτισμικής πρακτικής που οι διδασκόμενοι φέρνουν μαζί τους στις αίθουσες
2. η παιδαγωγική πρέπει να είναι δομημένη και σαφής, ενώ παράλληλα να εμβυθίζει τους διδασκόμενους σε ουσιαστικές καθημερινές πρακτικές κατασκευής νοήματος χρησιμοποιώντας ένα ευρύ φάσμα μέσων
3. η παιδαγωγική πρέπει να είναι μια σημαντική πολιτισμική δράση και πρέπει να παράγει σχέδια για μια τέτοια δράση
4. η παιδαγωγική μπορεί να στοχεύσει προς -και να διαπλάσει- πρακτικές που απαιτούνται για την κατασκευή και τη διαπραγμάτευση νέων ειδών ταυτότητας, κοινωνικών σχέσεων και παραγωγικής εργασίας.

Μετάφραση *Νίκος Γεωργίου*